

Tal vid Svenska Humanistiska Förbundets högtidssammankomst i Uddevalla den andra mars 2019

Det som förenar oss i Svenska Humanistiska Förbundet är ett intresse för humanistiska värden och en humanistisk bildningstradition. Vad innebär det? Enligt våra stadgar, paragraf ett innebär det att förbundet ska *genom sina lokalförbund verka för en humanistisk bildning, främst genom föreläsningsverksamhet och utgivande av en årsskrift.*

Nästa fråga: Vad innebär en humanistisk bildning? Det finns intressanta reflektioner kring detta och andra begrepp i den lilla skriften om humanism, som finns på förbundets hemsida. Där talas om dialog, läsning, eftertänksamt lyssnande. Humanistisk bildning behöver alltså inte vara liktydigt med en hög utbildning eller lagrad kunskap och lärdom, utan handlar mer om ett *förhållningssätt* och, skulle jag säga, en *strävan* efter sanning och förnuft. Till humanism hör också medmänsklighet och demokratiska värden, där yttrandefrihet och tryckfrihet är viktiga ledord.

Om man går igenom alla lokalförbunds verksamheter så får man en bred bild av vad Svenska Humanistiska förbundet är för något. Jag studerade förteckningen över de föreläsningar som har getts i lokalförbundens regi under 2017 och fick ett imponerande intryck av såväl bredd som djup. Några exempel på ämnen, som visar på bredden:

- Stockholms blodbad
- Tryckfrihet
- Invandrapappor och hedersnormer
- Om prästfruar
- DNA-trådar till våra rötter
- Postkristna svenskar
- Människor och möten i Sapmi
- Ryska revolutionen
- Den omoraliska virkningen
- Om solen, om universum, om oss

- Kraftverksarkitektur
- Den sanna historien om Dracula
- Erasmus av Rotterdam
- Utklädningsstraditioner

...ja, så kan vi fortsätta. En hel massa rubriker som man blir väldigt nyfiken på och vetgirig av.

Allt frid och fröjd således? Ja, vår verksamhet är viktig och håller en mycket god kvalitet, men våra värden, de humanistiska värdena, och de demokratiska, är idag hotade. De är väl egentligen alltid hotade, men nog är det uppenbart att den politiska situationen i världen innebär att demokratin är allvarligt hotad på många håll.

Då återkommer jag till yttrandefrihet och tryckfrihet, i vår del av världen självklara värden, på andra håll mindre utvecklade och mindre självklara. Vår tryckfrihetsförordning är, tillsammans med yttrandefrihetsförordningen, en grundlag från 1949, men den går tillbaka till en tryckfrihetsförordning från 1766, världens första tryck- och yttrandefrihetsförordning. Det förpliktar. Den förordningen är en absolut grundbult, helt omistlig, för ett demokratiskt samhälle. Är den hotad idag? Förordningen är inte hotad, och tryckfriheten är, som jag ser det, inte på något sätt hotad av staten i form av riksdag, regering eller myndigheter. Däremot menar jag, och många med mig, att yttrande- och tryckfriheten är hotade på ett delvis nytt sätt, och jag ska lyfta fram fyra yrkesgrupper vilka idag upplever hot och försök att skrämmas till tystnad. Det finns flera, vårdpersonal, personal inom socialtjänst, polis, men jag har valt dessa fyra.

Den första gruppen är politiker, och de är kanske den grupp som har varit utsatt för hot under längst tid. Idag har det eskalerat så mycket att många helt enkelt inte vågar ta politiska uppdrag med tanke på sin egen och familjens säkerhet. Den politiska samtalsstenen har också förråats på sina håll, jag behöver inte nämna några exempel, vi vet alla det. Enligt en lokalpolitiker som jag känner så upplevde han att något

hände på 1990-talet. Det var då det började komma brev med bajs i brevlådan. Hur hemskt detta än är så är det inte det värsta. Dödshot, hot om våldtäkt och hot mot ens barn är större hot mot individen men också mot det öppna demokratiska samhället. Och i vårt land, med två ministermord, vet vi vad det handlar om.

Den andra gruppen är journalister, som alltmer blir måltavla för rena hot, bombattrapper och paket med konstigt pulver till redaktioner, hatattacker på sociala medier men även hot direkt hem till enskilda journalister. Motivet är förstås att tysta, att tolkningar av samtiden som inte stämmer överens med hotarens uppfattning inte ska få uttryckas. Går vi några decennier tillbaka så kom hoten från kriminella grupper, nu är det mer anonymt, och mer på politiska grunder.

Den tredje gruppen, och detta är något relativt nytt, är forskare, som kan få hotfulla påhållningar i hemmet eller, som nyligen, en misstänkt bomb hängd på dörrhandtaget till jobbet. Detta har speciellt drabbat forskare inom vissa ämnesområden. Det här hämmar i hög grad den akademiska friheten, och en del forskare säger nu att de tackar nej till offentliga föreläsningar om situationen känns otrygg. Därmed kan de inte fullfölja sin uppgift.

Den sista gruppen är bönder, som av djurrättsaktivister hotas å det grövsta, barn till lantbrukare som söks upp för att få höra att deras föräldrar är mördare, och det förekommer hotfulla påhållningar i hemmet. Det finns också exempel på att lantbrukares djur har släppts ut, alltså inte bara egenmäktigt förfarande utan ren stöld – och faktiskt i många fall djurplågeri, dessutom. När representanter för den här gruppen inte vågar komma till en TV-studio för att tala om situationen, då innebär riskerna de utsätts för ett hot mot yttrandefriheten.

Allt detta utgör hot mot ett demokratiskt samhälle.

Vad kan *vi* göra? Ensamma kanske inte så mycket, men tillsammans med många andra, föreningar, politiska partier, press, aktörer inom kulturlivet, enskilda fortsätta att tjata om humanistiska och demokratiska värden. Vi kan vara medvetna om vad som hotar och, även om det är i det lilla, vara soldater och väktare för dessa hotade värden. Det finns inget annat sätt. Det jag nu har exemplifierat med är redan brottsligt, så lagstiftning är inte hela lösningen, utan en dellösning är ständiga påminnelser om vad som gör vårt samhälle till ett samhälle vi vill leva i. Hit hör också kunskap, om historia, om konst, litteratur, vetenskap i vid mening, precis sådant som vi hjälps åt att sprida.

Vi ska fortsätta att vara en kanske lågmäld, men envis röst för den humanistiska bildning som är en grund för ett gott samhälle.